

Тетяна Павлюк

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН МІЖ ХОРВАТІЄЮ ТА ЄС

У статті розглянуто розвиток відносин між Європейським Союзом та Хорватією від часу отримання незалежності Хорватією і до сьогоднішнього дня, зроблено огляд основних проблем у відносинах між ЄС та Хорватією, проаналізовано ставлення провідних країн-членів ЄС до приєднання Хорватії до Союзу.

Ключові слова: *Європейський Союз, європейська інтеграція, переговорний процес, Процес стабілізації та асоціації, Південно-Східна Європа.*

Татьяна Павлюк. Особенности отношений между Хорватией и ЕС

В статье рассмотрено развитие отношений между Европейским Союзом и Хорватией начиная с момента получения независимости Хорватией до сегодняшнего дня, сделан обзор основных проблем в отношениях между ЕС и Хорватией, проведен анализ отношения ведущих стран-членов ЕС к присоединению Хорватии к Союзу.

Ключевые слова: *Европейский Союз, европейская интеграция, переговорный процесс, Процесс стабилизации и ассоциации, Южно-Восточная Европа*

Tetyana Pavliuk. Defining features of EU – Croatia relations

The development of the relations between European Union and Croatia within the period from the gaining the Croatia's independence till nowadays is the main topic of this article. There are the overview of essential problems of relations between EU and Croatia. It was made a brief analysis of the leading EU state-members' attitude to the Croatia's accession to EU.

Key words: *European Union, European integration, process of negotiations, Process of stabilization and association, South East Europe.*

Вступивши на новий етап розвитку після ери соціалізму, країни Західних Балкан обрали європейський вектор зовніш-

ньої політики. Хорватія, одна з держав регіону, як і Україна, перебувала під владою комуністичного режиму та лише в 1991 році змогла здобути незалежність, але, на відміну від України, вона пішла швидшими темпами розвитку і сьогодні процес передвступних переговорів цієї держави з ЄС перебуває на завершальному етапі. Тому нашій державі було б корисним перейняти досвід Хорватії у євроінтеграційних прагненнях. Метою цієї статті є проведення аналізу розвитку відносин між Хорватією та ЄС і прогресу у процесі переговорів про приєднання Хорватії до ЄС.

Хорватія – одна з держав регіону Західних Балкан, яка здобувши незалежність в 1991 році, обрала європейський вектор розвитку зовнішньої політики і почала активно діяти, реалізуючи свої євроінтеграційні прагнення. Хорватія подала заявку на членство в ЄС 21 лютого 2003 року, а офіційний статус кандидата на членство отримала 18 червня 2005 року. Передвступні переговори повинні були початися ще в лютому 2005 року, проте вони були відкладені через умову, яку Хорватія не могла виконати – цілковите співробітництво з Гаазьким трибуналом з військових злочинів на території колишньої Югославії і видача військових злочинців, в тому числі 48-річного генерала Анте Готовіна, якого звинувачують у вбивстві 100 і виселенні 150 тисяч (а за деякими даними 200 тисяч) сербів [19].

Офіційні відносини між Хорватією та Європейським Співтовариством почалися 15 січня 1992 року шляхом встановлення дипломатичних відносин. Перше конкретне досягнення у відносинах між ЄС та Республікою Хорватія припадає на 1995 рік, коли переговори про Договір про співробітництво між ЄС та Республікою Хорватія були на завершальній стадії, а Хорватія тимчасово була державою користувачем фондів PHARE. Між тим, через проведення Операції Буря (Operacija Oluja) користування фондами програми PHARE було тимчасово заморожено, а Договір про співробітництво призупинений [19].

Відносини між Хорватією та ЄС почали активізуватися наприкінці 1999 року, і досягли розмаху в 2000 році. Цьому сприяло заснування при владних інститутах Республіки Хорватія Управління з питань європейської інтеграції (1998 р.), яке вже в 2000 році було переформовано в Міністерство європейської інтеграції, що свідчило про чіткість та серйозність намірів керівників держави. В травні 1999 року Європейська Комі-

сія запропонувала розпочати Процес стабілізації та розвитку дружніх відносин для Албанії, Боснії та Герцеговини, Хорватії, Македонії і тодішньої Сербської Республіки Югославія. Таким чином з ініціативи ЄС 10 червня 1999 року був узгоджений текст Пакту про стабільність в Південно-Східній Європі. Це був політичний документ, стратегічною метою якого була стабілізація ситуації в Південно-Східній Європі шляхом наближення держав регіону до європейських структур і посилення співробітництва між ними [19].

Наступним досягненням у розвитку відносин між ЄС та Хорватією стало проведення Загребського саміту 24 листопада 2000 року. Тоді розпочалися переговори про Договір про стабілізацію та розвиток дружніх відносин. Він був підписаний 14 травня 2001 року в Брюсселі.

В той час відбулася зміна влади в Хорватії і її президентом став Степан Месіч. Новий президент пообіцяв, що за його президентства “держава вступить в єдиний європейський дім”. У ЄС з великим задоволенням сприйняли результати виборів: тодішній канцлер ФРН Г. Шредер поспішив заявити про підтримку Хорватії в її вступі до ЄС. Лише невиконання офіційним Загребом умови про видачу генерала Анте Готовіни могло викликати відмову Брюсселя розпочати переговори, як заявив 31 січня 2005 року Оллі Рен, член Європейської Комісії, який курував питання розширення ЄС [11].

Великобританія, Німеччина, Фінляндія та багато інших країн ЄС, наполягаючи на видачі генерала, підкреслювали, що в принципі ЄС вітає бажання Хорватії приєднатися до нього до 2009 року. Була й інша, менша група Центральноєвропейських країн на чолі з Австрією, яка вважала, що переговори повинні розпочатися в будь-якому випадку. Свою роль відіграв і папа Іоанн Павло II, який незадовго до своєї смерті виступив з визнанням вини “синів католицької церкви” у воєнних злочинах і закликав до дружби з сербами [1].

Жорстка позиція Брюсселя змусила президента Республіки Хорватія С. Месіча погодитися з тим, щоб були здійснені нові зусилля іноземних спецслужб для того, щоб піймати військових злочинців [2, 437].

Влітку 2003 року в Салоніках пройшов саміт “ЄС – Західні Балкани”, на який вперше було запрошено лідерів п’яти балканських країн, які мали намір вступити до ЄС. В свою чергу

ЄС закріпив свій намір сприяти інтеграції цього регіону в єдину Європу шляхом чергової порції трьохрічної фінансової допомоги в розмірі 2000 млн. євро. Всього з 2000 по 2006 рік цей регіон отримав біля 4,650 млрд. євро [3, 119].

Знаковим для європейських перспектив Хорватії також стало проведення 6–7 липня 2003 року у м. Дубровніку саміту під назвою “Новий південь Європи”. В саміті, крім керівників урядів країн регіону Південно-Східної Європи, взяв участь і Генеральний секретар НАТО Я. Схеффер [9].

В рамках проведення вище згаданих зустрічей спостерігалася певна тенденція, яку підкреслив тодішній міністр закордонних справ та європейської інтеграції М. Жужула: Хорватія, яка раніше заперечувала об’єднання більшості колишніх республік Югославії в поняття “регіон”, що означало для неї таке собі “відродження югославської спільноти”, тепер претендує на роль локомотива для країн свого регіону, що в майбутньому могло б забезпечити для її бізнесу там лідируючі позиції. “Хорватська політика більше не боїться ні регіону, ні своєї регіональної долі”, – заявив у 2004 році колишній міністр закордонних справ та європейської інтеграції Республіки Хорватія М. Жужула [19].

Офіційно переговори було розпочато 3 жовтня 2005 року, після того, як головний гаазький прокурор підтвердив факт цілковитої співпраці Хорватії з Гаазьким трибуналом [4, 215]. А вже 7 грудня 2005 року був арештований экс-генерал Анте Готовіна те переданий до Гаазького трибуналу.

Переговори про членство в Європейському Союзі поділені на декілька фаз. Перша фаза, аналізу відповідності законодавства держави-кандидата з європейським доробком (так званий скринінг), почалася відразу після відкриття переговорів (20 жовтня 2005 року) і тривала рік (завершилася 18 жовтня 2006 року). Після скринінгу розпочалися безпосередні переговори [6, 234]. Під час переговорів робився акцент на умовах, за яких держава-кандидат повинна прийняти, імплементувати та виконати *acquis communautaire* (правовий доробок ЄС). Іншими словами, не було переговорів конкретно про зміст правового доробку, тому що переговори базуються на тій основі, що кожна держава-кандидат протягом переговорів має прийняти увесь правовий доробок ЄС [19].

Хорватія за оцінкою Європейської Комісії є функціональною демократією зі стабільними інституціями, які гарантують

верховенство права. Більше не існує проблеми поваги основних прав людини та громадянина. Також Хорватія визначається як держава з ринковою економікою, яка може конкурувати з ринковими силами всередині Союзу [18]. З іншої сторони, адміністративний склад держави не є уніфікованим і було зазначено, що необхідно збільшити здійснення законодавства. У зв’язку з цим необхідно було продовжити узгодження законодавства і в той же час посилити адміністративну і судову структуру, що було необхідно для ефективного застосування і введення правового доробку ЄС.

Загалом, за висновками Комісії, з усіх країн-претендентів на вступ до ЄС сьогодні найкраще готова Хорватія. Проте, щоб офіційно стати 28-ю країною ЄС, їй треба ще здійснити низку реформ. Зокрема, подолати корупцію та злочинність, що кидають тінь на її добру репутацію. Крім того, хорвати мають реструктурувати свої кораблебудівні заводи [7]. Комісар з питань розширення Олі Рен зауважував, що офіційному Загребу ще є над чим попрацювати. “Тепер справа тільки за Хорватією. І тут я наголошую на двох речах. Перше: Хорватії треба ще докласти значних зусиль у правовій сфері. Перед країною залишаються серйозні виклики у викоріненні корупції та організованої злочинності. Друге: необхідно вирішити питання реструктуризації кораблебудівних заводів”, – зазначив єврокомісар [5, 36]. Загалом, правова сфера Хорватії, так само, як і ключові ділянки економіки, тобто, торгівля та конкуренція, суттєво наблизилася до європейських норм. Прогрес відзначений також у її зовнішній політиці. “Хорватія здійснила гарний загальний прогрес за три роки з моменту початку переговорів... Якщо Хорватія виконає всі необхідні умови, Комісія вважає можливим досягнути фінальної стадії переговорів про вступ до кінця 2009 року” [5, 36]. Єврокомісія також планує запропонувати індикативну “дорожню карту” щодо завершення технічних переговорів з Хорватією до кінця 2009 року. Водночас цей план може і не міститися в остаточній версії документу, оскільки Франція, Німеччина та Нідерланди проти визначення спеціальних дат доки не завершиться ратифікація Лісабонської угоди [15].

За оцінками брюссельських експертів із питань розширення, Хорватія може завершити переговори про членство в ЄС уже в 2010 році. Це означатиме, що ця країна після 4 років переговорів вийде на фінішну пряму вступу до блоку європей-

ських держав. Орієнтовно стати повноправними членами ЄС хорвати мали б у 2011 році [10].

Рада міністрів з питань економіки і фінансів ЄС встановила нові пріоритети для Хорватії на шляху вступу в ЄС після того, як були визначені нові пріоритети Єврокомісією 10 грудня 2007 року у Доповіді щодо прогресу Хорватії на шляху інтеграції в ЄС [7].

Відповідно до рішення Ради міністрів ЄС, основними пріоритетами визначені: забезпечення належної імплементації всіх зобов'язань в рамках Договору про асоціацію і стабілізацію між Хорватією і ЄС, коректування і імплементація стратегії плану дій в галузі судової реформи, схвалення і імплементація рамкової програми адміністративної реформи, коректування і прискорення імплементації антикорупційної програми, імплементація закону про права національних меншин і боротьба з дискримінацією, завершення процесу повернення біженців, сприяння примиренню в суспільстві, вирішення двосторонніх питань з сусідами, зокрема прикордонних питань і питань розділення зон рибальства, повноцінна співпраця з Міжнародним трибуналом для колишньої Югославії, поліпшення середовища бізнесу і потенціалу економічного зростання. 10 грудня 2007 року Рада міністрів із загальних справ і зовнішніх відносин ЄС закликала країни-кандидати на вступ в ЄС активізувати реформи [2, 547]. У своїх висновках щодо Хорватії міністри, зокрема, відзначили значний прогрес, досягнутий цією країною впродовж останніх років. Разом з тим вони заявили про необхідність подальших кроків в здійсненні судової і адміністративної реформ, боротьбі з корупцією, здійсненні економічних реформ, дотриманні прав меншин і переміщених осіб, які повертаються. Крім того, Рада міністрів закликала Хорватію продовжити повноцінну співпрацю з Міжнародним трибуналом для колишньої Югославії [7].

Вступ Хорватії до ЄС має свої очевидні “за” для об'єднаної Європи. Перш за все, вони полягають у тому, що вона залишилась останньою країною католицько-протестантської Європи, яка зовсім не залучена до процесу європейської інтеграції (не-члени ЄС Норвегія, Ісландія, а з недавніх пір і Швейцарія, увійшли в Шенгенську зону). Всупереч поширеній думці про те, що хорвати це всього лише окатоличені серби, це не так. Адже Хорватська держава прийняла християнство ще в X столітті і відразу у його західній формі [9].

Історичні причини разом з рівнем розвитку економіки, яка не поступається деяким з нових членів ЄС, дають можливість впевненіше говорити про вступ Хорватії, ніж про вступ Туреччини та України. У Хорватії вже є, принаймні два прихильники всередині ЄС. По-перше, це Словенія, яка відчуває тиск у зв'язку з післявоєнним виселенням німців та італійців, і перспектива лишитися з ними наодинці не дуже радує словенців. Але ще більше значення для Хорватії має підтримка Німеччини. Ось слова Герхарда Шредера: “Я думаю, що Хорватія – це держава, яка економічно – якщо будуть виконані умови, та політично належить Європі”. А Ангела Меркель висловила: “Було б повним абсурдом відмовити Хорватії у вступі через проблеми, які виникли з ЄС у французів та голандців” [14].

Дійсно, Хорватія серед своїх показників не має нічого, що відрізняло б її в гіршу сторону від Румунії чи країн Прибалтики. Рівень життя хорватів набагато вищий, ніж у болгар та румунів. Прогрес у забезпеченні прав сербського населення є, але його стан до цього часу гірший, ніж в угорців та італійців [17]. Заборона використання сербської кирилиці в суспільному житті нагадує таку ж ситуацію по відношенню до російської мови в Латвії та Естонії, яких ЄС вже прийняв. Варто відмітити також, що в Хорватії навіть в часи правління Франьо Туджмана не ставилися пам'ятники нацистам, а по вулицях Загреб не марширували ветерани дивізій СС, як це постійно відбувається в Ризі і Талліні. А питання з відсутністю визначених кордонів з Сербією та Чорногорією, Боснією і Герцеговиною нічим не відрізняється від відсутності договору про кордон між країнами Прибалтики та Росією [9].

У відповідності з програмою ЄС по стабілізації і асоціації Західних Балкан Хорватія ввійшла в зону вільної торгівлі, почала співпрацювати з країнами свого регіону, отримала значну матеріальну допомогу для проведення внутрішніх реформ. Була проведена модернізація транспортної інфраструктури, пристосованої під європейські стандарти (в місяць вкладалося до 200 км доріг). Стартувала репатріація біженців з числа етнічних сербів, і біля 70 тисяч з них змогли повернутися додому [13].

Як уже згадувалося вище, Хорватія плідно співпрацює з багатьма державами-членами та державами-кандидатами на вступ до ЄС. Серед держав-членів варто зупинити увагу на стосунках зі Словенією, які, на жаль, залишаються доволі напруженими. Це обумовлюється виникненням конфліктних ситуацій на ґрун-

ті досі остаточно не вирішеного питання щодо кордонів між двома сусідніми державами, а також намаганням Хорватії проголосити захищений екологічний риболовний пояс (ЗЕРП) [2, 348]. Стосовно відкритих питань, то для двосторонніх відносин Хорватії зі Словенією вони є “традиційними” – питання боргу Люблянського банку, розмежування в Піранській затоці та інші прикордонні проблеми. Значною подією двосторонніх відносин стала зустріч прем'єр-міністра Хорватії І. Санадера з головою словенського уряду Я. Яншою, що відбулась у м. Блед (Словенія). За результатами зустрічі було домовлено, що розгляд питання розмежування територій на морі і на суші між двома сусідніми державами буде передано на розгляд Міжнародного суду в Гаазі. При цьому обидві сторони висловили задоволення досягнутою домовленістю щодо розв'язання спірних двосторонніх питань шляхом міжнародного арбітражу [20].

Серед держав – потенційних кандидатів на вступ – традиційно добрими залишаються відносини між Хорватією і Македонією. В рамках розширення співробітництва відбувся офіційний візит міністра закордонних справ та євроінтеграції Хорватії К. Грабар-Кітарович до Македонії, яка взяла участь у першому засіданні Спільного комітету з питань впровадження угоди між Хорватією та Македонією в контексті наближення та вступу до ЄС [19]. За оцінками керівників зовнішньополітичних відомств Хорватії та Македонії, перше засідання Спільного комітету стало значним кроком вперед у відносинах Хорватії і Македонії, зокрема з точки зору координації роботи як окремих державних органів влади, так і загального євроінтеграційного поступу двох країн [18].

Беручи до уваги теперішній перебіг переговорів, Хорватія могла б закінчити переговори до 2010 року, після чого послідувало б підписання договору про членство, а далі – і саме приєднання. За деякими твердженнями найраніше це могло б статися в середині 2010 року, а за деякими прогнозами і до 2014 року. Проте, окрім умов, які Хорватія повинна виконати, щоб набути повноправного членства, перешкоди вступу актуальні і всередині самого Союзу.

Джерела та література

1. Зовнішньополітична діяльність Республіки Хорватія. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2890>

2. Десмонд Дайнен. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / Д. Десмонд; Пер. з англійської. – К.: “К. І. С.”, 2006. – 696 с.

3. Копійка В. В. Європейський Союз: проблеми розширення / В. В. Копійка // Вісник “Міжнародні відносини”. – Київ: “Київський університет”, 1998. – Вип. 9. – С. 76–84.

4. Копійка В. В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу: Монографія / В. В. Копійка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2002. – 253 с.

5. Копійка В. В. Розширення як феномен європейського будівництва / В. В. Копійка // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: Інститут міжнародних відносин, 1999. – Вип. 14. – С. 36–45.

6. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. Навч. посібник / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко. – К.: Ін Юре, 2001 – 448 с.

7. Рада міністрів ЄС встановила нові “правила” вступу в ЄС для Хорватії. – Режим доступу: <http://txt.newsru.ua/arch/world/12feb2008/sovyet.html>

8. Стипе Месич: “Реформи в Хорватії проводяться не ради ЕС, а ради самої країни”. – Режим доступу: <http://www.telegrafua.com/270/politics/4409/>

9. Тернистый путь Хорватии в ЕС. – Режим доступу: <http://www.pravda.ru/world/europe/balkans/51557-4/>

10. Хорватія вже на порозі ЄС, а Туреччина відлякує європейців. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/36988.html>

11. Хорватія може долучитися до ЄС вже в 2011 році. – Режим доступу: http://txt.newsru.ua/arch/world/06nov2008/hor_v_es.html

12. Хорватія може за рік завершити переговори про вступ до ЄС. – Режим доступу: <http://eunews.unian.net/ukr/detail>

13. Хорватія почекає. – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/articles/2005/03/18/3556/>

14. Хорватія у дверей Союзу. – Режим доступу: http://www.delrus.ec.europa.eu/em/57/eu12_53.htm

15. Членство в ЕС. Внешнеэкономические связи со странами Восточной Европы. – Режим доступу: <http://www.serapis.ru/239/241/265.htm>

16. Diplomacije. – Режим доступу: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Vjerodajnice>

17. Dr. Tonci Tadic. Moja borba za svaku granicu // Globus. – Zagreb. – Europarpress holding, 2008. – Broj 892.

18. Ministarstvo vanjskih poslova i eurpskih intgracija. – Режим доступу: http://hr.wikipedia.org/wiki/Ministarstvo_vanjskih_poslova_i_europskih_integracija_Republike_Hrvatske

19. Pristupanje Hrvatske Europskoj uniji. – Режим доступу: http://hr.wikipedia.org/wiki/Pristupanje_Hrvatske_Europskoj_uniji

20. U golemom svijetu interneta Europska. – Режим доступу: <http://www.eu-pregovori.hr>